

SOPg-NMgr

ŠKPg-NMgr

Tematické okruhy ke státní závěrečné zkoušce v navazujícím magisterském studijním oboru Učitelství VVP pro ZŠ a SŠ – pedagogika (7504T223)

Název předmětu zkoušky: OSZNM16 Pedagogika se zaměřením na sociální pedagogiku / OSZNM17 Pedagogika se zaměřením na školní pedagogiku

Student si vylosuje 2 otázky – jednu ze společné části (A) a jednu ze své specializace (B nebo C)

Jedná se o tematické okruhy, které budou východiskem pro rozpravu, nikoli o přesné znění zkušebních otázek – zkušební komise může danou otázku zúžit či jinak formulovat.

A. SPOLEČNÁ ČÁST

1. Kvalitativní a kvantitativní pedagogický výzkum a využití deskriptivní a inferenční statistiky v pedagogickém výzkumu (výzkum - popis jednotlivých kroků v kvalitativním a kvantitativním výzkumu, porovnání kvalitativního a kvantitativního výzkumu, popis konstrukce dotazníku, typy škál pro měření postojů - Likertova, bipolární a hodnotící škála, pozorování, příklad strukturovaného pozorování, pojmové mapování; deskriptivní statistika - četnosti, míry polohy, míry variability, korelační koeficient, grafické znázornění dat; inferenční statistika - typy t-testů, chí-kvadrát test, regresní analýza).

2. Typy výběrů v pedagogickém výzkumu a provádění experimentů v pedagogickém výzkumu (výběry - typy náhodných i nenáhodných výběrů, popis procesu sběru dat, výhody a nevýhody jednotlivých výběrů, typy výběrů pro kvalitativní výzkum; experimenty v pedagogickém výzkumu - příklad, druhy porušení interní a externí validity, modely předexperimentálních, kvaziexperimentálních a pravých designů, možná porušení validity u jednotlivých modelů, příklad faktoriálního designu).

3. Hodnocení výsledků českých žáků v mezinárodním srovnání (organizace pořádající mezinárodní srovnávací výzkumy ve vzdělávání, popis výzkumů TIMSS a PISA, jejich porovnání z hlediska obsahového zaměření, testované populace a formátu testových úloh, výsledky českých žáků v oblasti čtenářské, přírodovědné a matematické gramotnosti).

4. Didaktické testy (druhy didaktických testů, typy testových úloh, postup konstrukce didaktického testu, vlastnosti testových úloh - obtížnost, citlivost a analýza nenormovaných odpovědí, validita testu, reliabilita testu - vzorce pro její výpočet, standardizace testu, příklady standardizovaných testů studijních předpokladů, modely srovnávání testů).

5. Teorie výchovy – filosofické, ideologické a teoretické základy pedagogiky. Filosofie a edukace. Teorie a edukace - definice pojmu, typy teorií, paradigmatata výchovy, klasifikace teorií výchovy 20. století (od Herbarta, přes alternativní školy po teorie jazykového deficitu, kulturního kapitálu, odškolení aj.).

6. Ideologie a edukace – definice ideologie, historické souvislosti, klasifikace edukačních ideologií, ideologie a vybrané edukační fenomény, současné ideologické problémy školství. Církevní a náboženské ideologie, konzervatismus, liberalismus, agrarismus, nacionalismus, socialismus, totalitarismus a jiné ideologické systémy (vztah k edukaci).

7. Aktivizační metody vyučování pedagogice – jejich přehled, funkce v učebním procesu studentů, kritéria jejich výběru vzhledem k projektovaným kompetencím studentů. Volba metodických postupů vzhledem k typu kurikula, úrovni studentů a materiálním a organizačním podmínkám vyučování. Příklady užití na střední škole v předmětu pedagogika.

8. Vzdělávání dospělých – charakteristika cílové skupiny, specifické problémy spojené se vzděláváním dospělých, instituce zaměřené na vzdělávání dospělých, formy vzdělávání. Další vzdělávání pedagogických pracovníků.

9. Teoretické otázky srovnávací pedagogiky – definice, předmět, funkce, teorie a přístupy srovnávací pedagogiky, vývoj srovnávací pedagogiky ve světě a v České republice, instituce a organizace, které se zabývají srovnávací pedagogikou, výzkumy Mezinárodní organizace pro hodnocení výsledků ve vzdělávání (IEA).

10. Školské systémy ve světě a jejich typizace – mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání ISCED, typologie školských systémů a příklady zemí (klasický model, model s oddálenou hlubší diferenciací, model s jednotnou školou), modely vysokoškolských systémů v Evropě, typologie řízení školství v zemích Evropské unie, modely vzdělávání učitelů, trendy v oblasti školských systémů.

B. SPECIALIZACE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

1. Náhradní rodinná péče (jednotlivé formy náhradní rodinné péče a jejich specifikace, obecná pravidla náhradní rodinné péče, předadopční péče, právně volné dítě, opravdový zájem, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, sociálně osiřelé děti, souvislost tzv. baby boxů a utajovaných porodů s náhradní rodinnou péčí).

2. Základní principy rodinného práva, sociální práce s rodinou (pojem manželství, uzavření manželství, zánik manželství a péče o dítě, rodinná domácnost, povinnosti a práva partnerů, práva a povinnosti dětí a rodičů, preventivní, výchovná a sankční opatření, základní specifika registrovaného partnerství, mediační služba, forenzní sociální práce, sanace rodiny).

3. Základní účel a principy výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních (typy zařízení poskytující ústavní či ochrannou výchovu a jejich bližší specifikace, předběžné opatření, probační a mediační služba, informační systém mezi školskými zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a sociálními kurátory, možnosti zapojení učitele při výkonu ústavní či ochranné výchovy).

4. Pojetí, význam a metody sociální práce (sociální práce jako věda a její vztah k sociální pedagogice, zaměření sociální práce, zásady komunikace s klientem, typologie klientů, etapy sociální práce, vysvětlení pojmů sociální šetření v rodině – home visiting – návštěva v rodině, základní principy metod sociální práce s jednotlivcem a se skupinou, strategie a postupy při sociální intervenci).

5. Kontinuální sociální práce s pachateli trestné činnosti (základní principy trestního práva, specifika práce s mladistvým – soudnictví ve věcech mládeže, sociální kurátor pro mládež a přestupkové řízení proti mladistvým, činnost a postavení soc. kurátora pro dospělé, penitenciární péče, probační a mediační služba).

6. Postavení dítěte ve společnosti (základní principy sociálně právní ochrany dětí v ČR, zařízení sociálně právní ochrany, činnosti sociálního pracovníka a sociálního kurátora, základní specifika sociální práce s rodinou, možnosti, zásady při komunikaci s dětským klientem, typologie rodin, identifikace a hodnocení ohroženého dítěte a rodiny, zapojení učitele do sociálně právní ochrany dětí).

7. Základní pojetí sociálních služeb (úloha sociálních služeb, druhy a formy sociálních služeb, charakteristika sociálních služeb pro děti a dospívající, příspěvek na péči, etický kodex, syndrom vyhoření, supervize, komunitní plánování a sociální práce, pracovník v sociálních službách, restriktivní opatření při poskytování sociálních služeb).

8. Sociální deviace (sociální deviace, vymezení a druhy normality, definiční znaky sociální deviace, sociální a nesociální deviace, vlastnosti sociálních deviací, základní koncepce sociální deviace, příčiny deviantního chování, hodnotové aspekty deviantního chování, neutralizační mechanismy ve vztahu k deviantnímu chování, biologické, psychologické a sociologické teorie deviantního chování, sekvenční modely deviantního chování).

9. Teorie malých sociálních skupin (znaky skupiny, typologie a vymezení malých sociálních skupin, skupinové hranice, vznik středu skupiny, hodnoty, skupinové normy a konformita, role, status, členství ve skupině, skupinová koheze a resilience, vliv skupiny na jedince, vůdcovství, autorita a skupinové myšlení, vstup a výstup ze skupiny). Atraktivita skupiny a míra vlivu na jedince. Komunikace v malých skupinách, komunikační schémata, možné vazby ve skupinách, centralita a periferalita jedinců. Dynamika malé sociální skupiny, využití metod sociometrie v praxi.

10. Determinanty a pluralita životního způsobu ve vztahu k individuálnímu, alternativnímu životnímu stylu (podmínky geografické, ekologické, biologické, demografické, sociálně politické, ekonomické, kulturní a technologické). Rozlišení životní

způsob – životní styl, prostředí lokální, glokalita a globální životní styl). Spjatost fází životní dráhy a životního stylu, individuální diferenciacie v životním stylu. Přejít od uniformity (moderny) k variabilitě, pluralitě (postmoderny) životních stylů. Vliv masmédií na utváření životního stylu, kvalita života, životní úroveň a zdravý životní styl, volný čas, typologie subkultur: alternativní životní styly.

11. Zdraví a nemoc v životě člověka. Bio-psychosociálně-spirituální koncepce lidské existence, holistické pojetí člověka. Přístupy ke zdraví a nemoci – vybrané teorie zdraví a nemoci, koncepce patogeneze a salutogeneze. Determinanty zdraví člověka a možnosti jejich ovlivňování.

12. Problematika násilí v rodině (definice násilí, definice partnerského násilí, znaky partnerského násilí, druhy a formy partnerského násilí, charakteristika oběti a pachatele, definice stalkingu, syndrom CAN, syndrom EAN, právní úprava násilí, terapie a prevence násilí).

13. Chronicky nemocné dítě ve škole a školském zařízení (definice chronicky nemocného dítěte; dělení a stručná charakteristika vybraných chronických onemocnění u dětí /definice, etiologie, klinický obraz, terapie a prevence: diabetes mellitus, astma, epilepsie, alergické onemocnění; dopady chronického onemocnění na pobyt dětí ve školském zařízení).

14. Stres a jeho zvládnutí. Soudobé pojetí stresu, příklady stresorů a jejich klasifikace, zvládnutí stresu – copingové styly a strategie, osobnostní a sociální moderátory stresu (např. locus of control, sense of coherence, resilience, hardiness, sociální opora aj.). Koncepce well-being a základní principy psychohygieny.

15. Sociální gerontologie (objasnění pojmu gerontologie; vymezení a členění stáří; fyziologické změny ve stáří – biologické, psychické a sociální; nejčastější onemocnění ve stáří; zdravotně-sociální služby pro seniory; příprava na stáří; aktivizace ve stáří; problematika umírání a smrti).

C. SPECIALIZACE ŠKOLNÍ PEDAGOGIKA

1. Vzdělávací politika jako vědní obor. Terminologie (3 významy slova politika: *polity*, *politics*, *policy*), základní dokumenty vzdělávací politiky ČR (strategické), instituce v ČR (přehled ostatních přímo-řízených organizací MŠMT a jejich role), aktéři vzdělávací politiky a příklady konfliktů jejich zájmů.

2. Vývoj vzdělávací politiky ČR po roce 1989. Fáze vývoje (schematizace transformačního procesu), hlavní změny, přehled koncepčních dokumentů (Bílá kniha, aj.), hodnocení pozitiv a negativ vývoje školství po roce 1989.

3. Spravedlivost ve vzdělávání a vnější diferenciacie. Různá pojetí spravedlivosti a rovnosti příležitostí, příklady vnější diferenciacie v českém vzdělávání (víceletá gymnázia, výběrové školy) a její efekty – vývoj po roce 1989, co říkají výzkumy v ČR o vnější diferenciaci, argumenty obhájců a kritiků vnější diferenciacie a návrhy řešení.

4. Kurikulum a jeho formy. Definice kurikula. Různé způsoby vymezení obsahu vzdělávání (učební plán a osnovy, výstupy, standardy). Projektované, realizované, osvojené kurikulum. Skryté kurikulum, neutrální a kritické přístupy. Problematika genderu, multikulturality v oblasti kurikula.

5. Výběr a strukturování učiva z pohledu filozofie výchovy a pedagogické psychologie. Minulé, přítomné a budoucí jako tři zdroje učiva. Zprostředkující a vstřícný model tvorby kurikula. Rozdíly mezi behaviorálně a kognitivně orientovanými kurikuly. Žákovská pojetí učiva.

6. Kurikulum školního vzdělávání v perspektivě srovnávací pedagogiky. Vývoj přístupu k obsahu vzdělávání v posledních padesáti letech v rozvinutých zemích. Kurikulární hnutí šedesátých let 20. století a jeho krize, rekonceptualizace kurikula, další vlny reform. Škola a obsah vzdělávání v současné informační společnosti.

7. Kurikulární dokumenty regulující výuku v České republice. Stručná historie od roku 1989, současný stav – struktura rámcových vzdělávacích programů a způsob jejich implementace ve školní praxi. Výhody a rizika decentralizovaného kurikula. Struktura školních vzdělávacích programů, jejich tvorba, implementace, evaluace a úpravy. Přizpůsobení obsahu vzdělávání individuálním potřebám žáků.

8. Škola jako sociální instituce, funkce současné školy. Koncept sociální instituce. Funkce školy (manifestní a latentní). Kritické teorie školy. Scénáře budoucnosti školy dle OECD a naplňování funkcí vzdělávací instituce v nich. Škola jako společenství a učící se organizace.

9. Škola jako běžná a specifická organizace. Charakteristiky organizace (prvky, struktury), chování lidí v organizaci. Škola jako specifická organizace (rozvolněná vazba). Správa, řízení a vedení škol. Konkurence a trh ve školství. Proces změny.

10. Klima a kultura školy. Původ, shody a rozdíly pojmů kultura a klima organizace. Způsob zjišťování a význam klimatu a kultury školy. Klima sboru, třídy – komponenty. Součásti kultury. Kultura efektivních škol. Fyzické, organizační a sociálně-kulturní prostředí školy.

11. Evaluace ve vzdělávání. Teorie kvality a efektivity ve vzdělávání, metodologické přístupy, subjekty a objekty evaluace. Hodnocení vzdělávacího systému a jeho úrovní. Kritéria a indikátory, vztah ke vzdělávacím cílům. Evaluační metody, nástroje a postupy. Formativní a sumativní přístupy v evaluaci.

12. Autoevaluace a externí evaluace školy. Zodpovědnost České školní inspekce a zřizovatelů škol. Procesy autoevaluace školy, zapojení různých aktérů do autoevaluace školy, metody autoevaluace školy, jejich přednosti a rizika, interpretace výsledků autoevaluace, propojení autoevaluace a externí evaluace, metaevaluace.

13. Hodnocení žáků. Školní hodnocení žáků a koncepce vzdělávání. Funkce školního hodnocení. Sumativní a formativní hodnocení. Zpětná vazba, práce s chybou, stanovování výukových cílů, stanovování kritérií hodnocení, sebehodnocení a vrstevnické hodnocení. Aktuální zahraniční trendy v hodnocení žáků.

14. Profese a hodnocení učitele. Profesionalizace učitelů, různé přístupy k hodnocení kvality práce učitelů. Profesní standardy – zahraniční zkušenosti, struktura obsahových standardů, aktuální situace zavádění kariérního systému v ČR, profesní portfolio a další nástroje dokladování profesního výkonu.

15. Profesní rozvoj učitelů. Uvádění do profese (indukce), další vzdělávání, celoživotní vzdělávání. Efektivní formy profesního rozvoje (TALIS), legislativní podmínky DVU. Akční výzkum jako nástroj profesního rozvoje učitelů.